

Posudek oponenta disertační práce Ing. Mgr. Michelle Leisky

“Hnutí Mexicanidad ve středním Mexiku”

předkládané v roce 2022 na Středisku ibero-amerických studií

I. Stručná charakteristika práce

Práce představuje hnutí Mexicanidad v středním Mexiku na základě naozaj dlhodobého terénneho výskumu. Hoci jej nevyhnutnou súčasťou je i historický exkurz, ktorý má priblížiť vznik a dejiny hnutia, jej charakter je výrazne antropologický/etnologický, o čom svedčí ako dlhodobý terénny výskum tak i práca samotná. Táto je podľa jednotlivých kapitol zameraná na postavenie domorodých obyvateľov v Mexiku (v koloniálnej dobe a po získaní nezávislosti), ďalej na dejiny hnutia, na tanec Danza Azteca-Mexica, ktorý je jadrom celého Mexicanidad, a následne sa venuje samotným tanečníkom (danzantes), ich identite a rituálom. Súčasťou práce je aj obsiahla obrazová príloha.

II. Stručné celkové zhodnocení práce

Prácu hodnotím ako vydarenú a kvalitnú. Podáva antropologický (a historický) pohľad na fenomén, ktorý je v súčasnom strednom Mexiku veľmi viditeľný a výrazný (každý, kto navštívil ústredné námestie Zócalo v hlavnom meste, sa s ním stretol). Práca je na požadovanej úrovni zvládnutá po metodologickej stránke, trochu menej už po stránke teoretickej. Teória je síce prítomná, avšak nie je rozpracovaná na jednom mieste, ale priamo v jednotlivých kapitolách a nie dostatočne. Niekedy je tiež prítomná skôr implicitne. Napriek tomu, že práca má ucelený charakter, tak teoretické ukotvenie napr. v oblasti subkultúr či nových náboženských hnutí by bolo vhodné. Teoretické rozpracovanie rituálu je síce prítomné, ale nie je prepojené s teóriou identít, čo sa prejavuje v kapitole Utváření identity (a v Závěre), kde napriek tomu, že, ako uvádza doktorandka na s. 326, rituály sú pre identitu Mexicas dôležité, nedochádza k teoretickému prepojeniu identity a rituálov a kapitola je v podstate o rituáloch a nie o identite. Aplikčná časť práce je, naopak, podstatne lepšie spracovaná a jej obsah hodnotím ako originálny a prínosný. Práca napriek uvedeným nedostatkom pôsobí uceleným dojmom, čo je spôsobené práve dobre spracovanou aplikčnou časťou. Oceňujem tiež autorkin odstup, ktorý pre ňu po toľkých rokoch strávených s/medzi členmi hnutia mohol byť problematický.

III. Podrobné zhodnocení práce a jejích jednotlivých aspektů

1. Struktura argumentace.

Doktorandka prácu rozdelila do 4 kapitol, ktoré sú potom delené na podkapitoly a v rámci nich ešte na menšie celky. Štruktúra práce je logická a prehľadná (s istými nedostatkami týkajúcimi sa teórie, ako je vysvetlené vyššie), stanovené ciele sa autorke podarilo naplniť. Zdá sa mi však príliš vysoký počet výskumných otázok - 7 (s. 10).

2. Formální úroveň práce

Po formálnej stránke nie je práci veľmi čo vytknúť, je vidieť, že doktorandka ovláda pravidlá českého pravopisu na potrebnej úrovni (pokiaľ to môžem ako Slovak posúdiť). Námiety však mám voči prekladu španielskeho Mexicanidad ako „mexikanismus“ (s. 25; podľa mňa je v češtine výstižnejšie preložiť ho ako „mexictví“) a voči prekladu nahuaského Mexica ako „Mexičané“ (s. 165; v kontexte práce, ale ani v žiadnom inom to nie je vhodné, keď už, tak lepšie je „Mexikové“). Taktiež si nemyslím, že vety ako „Obřad Micailhuitl,..., patří mezi jeden z nejpůsobivějších tanečních obřadů“ (s. 278) sú

gramaticky správne. Keď už, tak „je jedným z nejpůsobivějších tanečních obřadů“ alebo „patří mezi nejpůsobivější taneční obřady“. Našťastie ide z môjho pohľadu skôr o výnimky.

Okrem toho doktorandka v poznámkach pod čiarou neuvádza pri citovaných zdrojoch roky vydania, neviem však, aký je na UK, resp. SIAS úzus. Zároveň pri niektorých citáciách, ktoré evokujú a vyžadujú vedecký zdroj, autorka odkazuje nie vedecký text, ale na rozhovory so svojimi respondentmi (napr. s. 137, pozn. 458; s. 144, pozn. 484), čo nepovažujem za práve najsprávnejšie riešenie.

Ako celok je však práca po formálnej, vizuálnej a grafickej stránke na požadovanej úrovni a vyššie uvedené nedostatky na jej kvalitu nemajú výrazný vplyv.

3. *Práce s prameny či s materiálom*

Doktorandka založila svoju prácu na dlhodobom terénnom etnografickom výskume, ku ktorého metodológii a kvalite som sa vyjadril už vyššie. Pracuje tiež s primárnymi a sekundárnymi prameňmi, ktoré využíva pri historickom exkurze do problematiky a ktoré vhodne dopĺňajú dáta získané terénnym výskumom. Práve terénne dáta však tvoria základ práce a jej aplikačná časť a následne výsledky sú na nich založené.

4. *Vlastní přínos*

Doktorandkin prínos spočíva v terénnom výskume jednotlivých skupín hnutia Mexicanidad, ako i v previazanosti jeho výsledkov s historickými prameňmi a s inými výskumami, ktoré boli na túto tému už realizované (všetky sú uvedené v bibliografii). Keďže týchto ale nebolo zatiaľ urobených až tak veľa, doktorandkin prínos spočíva práve vo vyplnení medzery na bádateľskom poli a v doplnení informácií na túto tému. V českom (a slovenskom) prostredí ide o pionierske dielo, nazdávam sa však tiež, že upravené a preložené do španielčiny by v Mexiku mohlo nájsť priaznivú odozvu.

IV. **Dotazy k obhajobě**

Aby som iba nechválil, tak práca obsahuje i niektoré nedostatky, na ktoré sa v predchádzajúcich bodoch nedostalo. Nech zároveň slúžia ako ďalšie podklady a otázky do diskusie:

- s. 26 – doktorandka síce hovorí, prečo neprekladá španielsky termín jefe/jefa, nevysvetľuje však jeho význam. Vraví len, že nepovažuje za vhodné ho prekladať, že preklady ako náčelník, vúdce, či šéf nezodpovedajú jeho významom, avšak tieto významy nikde nie sú uvedené.
- s. 28 – doktorandka hovorí o nezapisovaní španielskeho prízvuku u nahuaských toponým, pretože to by mohlo v češtine viesť k nesprávnej výslovnosti a udáva príklad Tenochtitlan/Tenochtitlán. Pokiaľ ale ide o prízvuk, tak ten náhuatl má a nie je potrebné vypomáhať si španielčinou. S výnimkou vokatívnych tvarov (posledná slabika) je vždy na predposlednej slabike. Avšak náhuatl má aj dlhé a krátke samohlásky, a preto príklad doktorandkou zmienených toponým považujem skôr za záležitosť krátkych a dlhých samohlások a nie za záležitosť prízvuku. To, že sa s výnimkou špecializovaných lingvistických štúdií krátke a dlhé samohlásky nezvyknú rozlišovať, je dané tým, že dĺžka samohlások má na

význam slov iba minimálny vplyv. Preto sa napr. aj názov samotného jazyka môže písať ako náhuatl alebo nahuatl.

- s. 30 – nesúhlasím s tým, že vrstvy pipiltin a macehualtin boli v aztéckej spoločnosti priepustné. Práveže neboli, iba vo výnimočných prípadoch.
- s. 34 – v súvislosti s rituálnym kalendárom tonalpohualli poznamenávam, že nahuaské slovo ocelotl neznamena ocelot, ale jaguár.
- s. 92 – prekladať meno boha Tlaloca iba ako Likér zeme (teda pulque) mi pripadá príliš tendenčné v intenciách hnutia Mexicanidad. Určite by som neopomenul ani ďalšie preklady, ktoré význam tohto mena rozširujú – Ten, ktorý je urobený zo zeme; Ten, ktorý leží/je položený na zemi.
- s. 108 – čo to znamená, že tanec Iztaccuauhtli je nový, resp. prečo sa dá o ňom hovoriť, že je relatívne nový? Kedy vznikol? A kedy potom vznikli tance Tezcatlipoca a Tlaloc, keď pri nich sa z pohľadu doby ich vzniku nepíše v práci nič?
- s. 143 – kostol Virgen de los Remedios, ktorý má v concherovských rituáloch symbolizovať západ, asi nebude ten v Cholule. Tá je totiž na východe. Nebude to Basílica de Nuestra Señora de los Remedios v Naucalpan de Juárez v Estado de México, čo je dnes už súčasť aglomerácie hlavného mesta? Tam sa totiž nachádza hlavný chrám tejto Panny a zároveň vyhovuje aj tomu západu.
- s. 185 – Sandra Garner vo svojom článku z roku 2009 hovorí o tom, že svoj výskum robila v USA s tamojšími danzantes? Alebo sa to doktorandka naozaj iba domnieva, ako sama naznačuje? Pretože ak by to vedela, jej závery by mohli byť iné.
- s. 259 – obrad amarre de tilna by sa mal na rozdiel od civilnej svadby podstúpiť iba raz za život? A čo v prípade „ovdovenia“? Môže sa ten druhý opäť „oženiť/vydat“?
- s. 267, 281 (a inde) – často spomínaný Tanec slnka má byť naozaj Tancom slnka z Veľkých plání, konkrétne od Lakotov, ako sa z práce dá usudzovať? Ak áno, vykonávajú ho Mexicas so všetkým, čo k nemu patrí, teda aj s prepichovaním? Vzhľadom na to, že ide o úplne cudzí prvok súvisiaci s panindianizmom či neoindianizmom, si na rozdiel od doktorandky nemyslím, že si nezaslúži väčší priestor. Minimálne z pohľadu vysvetlenia tohto kultúrneho prvku medzi Mexicas si Tanec slnka priestor zaslúži. Podobne i hľadanie vízií (s. 291) a posvätná fajka (s. 292), či obrad teepee (s. 295). Doktorandka ich spomína bez vysvetlenia ich prítomnosti v hnutí Mexicanidad ako i bez vysvetlenia toho, čo si pod nimi má čitateľ predstaviť.
- s. 278 – zovšeobecňovať, že na sviatok Dňa mŕtvych je 1. november venovaný zosnulým deťom a 2. november zosnulým dospelým, nie je výstižné. V rôznych lokalitách to môže byť inak a deťom často náleží ešte niektorý z posledných októbrových dní (Deň mŕtvych totiž niekde

trvá aj týždeň). Aj u dospelých je to rôzne, pričom tí sa ešte delia na tých, čo zomreli tragicky, a tých, čo zomreli prirodzenou smrťou. A aj ich deň je často ešte v októbri. Prvého novembra sa skôr pripomínajú svätí (iste, v mexickom prípade sa s nimi môžu stotožňovať všetci mŕtvi), druhého zosnulí vo všeobecnosti. Práve 2. november je uzavretím sviatku, kedy živí odprevádzajú mŕtvych na cintorín, preto je na cintorínoch v tento deň najviac ľudí.

- s. 282 – do temazcalu (parný kúpeľ) sa dávajú rozžeravené kamene, ktoré sa rozpaľujú v ohni vonku? Nie je to opäť vplyv prerievnej, či konkrétnejšie lakotskej potnej chyže, rovnako ako 4 kolá, z ktorých parný kúpeľ pozostáva? Podobne i konštrukcia dočasného temazcalu, ktorá má byť z prútia a pokrýva sa dekami? Lebo aspoň v tých indiánskych dedinách Mexika, ktoré poznám, som takýto temazcal nikde nevidel a taktiež som nevidel používanie rozžeravených kameňov. Princíp tých temazcalov je úplne iný. Taktiež byliny, ktoré sa pri temazcale používajú, doktorandka nešpecifikuje.
- Podkapitola 4.2.4 – Obřadní běhy do Ixcateopan – doktorandka nevysvetľuje, prečo bol ako rituálna telesná aktivita zvolený práve beh.

V. Závěr

Predloženú dizertačnú prácu predbežne klasifikujem ako **prospela**.

V Bolešove 18.5. 2022

doc. PhDr. Radoslav Hlúšek, PhD.